ALEXANDRA HRONCOVÁ
hroncova@vc.cvut.cz

Národní vzdělávací fond a genderová problematika

Rozhovor s ředitelkou Národního vzdělávacího fondu PhDr. Miroslavou Kopicovou

FOTO PhDr. Miroslava Kopicová

Čím se v současné době Národní vzdělávací fond zabývá?
Naše obecně prospěšná společnost řeší široce pojatou oblast rozvoje lidských zdrojů. Od koncepčních otázek kvality vzdělávání, kvality a standardů sociálních služeb až po projektové řízení.

Výzkumná činnost NVF je zaměřena na problematiku trhu práce, tj. zaměstnanost, předvídání kvalifikačních potřeb, na problematiku vzdělávání, a to jak počátečního, tak zejména dalšího odborného vzdělávání, a na problematiku vzájemných vazeb mezi trhem práce a vzděláváním.

Činnost našeho výzkumného týmu vezmu za základ pro odpověď na vaši otázku, protože se domnívám, že jde o problematiku, která je i z hlediska ČVUT zajímavá:
V našem analytickém útvaru — Národní observatoři zaměstnanosti a vzdělávání (NOVZ) – dosahuje NVF celé řady vynikajících výsledků. V jeho rámci je s Centrem ekonomických studií VŠEM každoročně vydávána společná publikace Ročenka konkurenceschopnosti České republiky", do které NOZV zpracovává část týkající se kvality lidských zdrojů jako jednoho z rozhodujících faktorů konkurenceschopnosti země. NOZV se dlouhodobě věnuje rozvoji metodologie i vlastnímu předvídání kvalifikačních potřeb na trhu práce.

Cílem je systematicky generovat a analyzovat informace o budoucích nárocích na profese, kvalifikace a dovednosti, které by orientovaly vzdělávací instituce, orgány trhu práce, zájemce o vzdělávání, zaměstnavatele i veřejné instituce a pomáhaly jim při jejich rozhodování.

Metodologie a aplikace jsou rozvíjeny ve dvou směrech, které se navzájem doplňují. Jde jednak o kvantitativní modelové projekce a jednak o kvalitativní přístup založený na analýzách a expertních odhadech budoucího vývoje v ekonomických sektorech.

V rámci kvalitativních odhadů jsou připravovány tzv. sektorové studie. Jsou založeny na analýzách a expertním posouzení možných vývojových trendů, přičemž je snahou odpovědět na následující otázky: Jaké jsou pravděpodobné scénáře vývoje sektoru ve vazbě na ekonomické, technologické, poptávkové a další trendy? Jaké důsledky mohou mít tyto scénáře pro zaměstnanost a požadovanou kvalifikační strukturu pracovních sil, kde bude docházet k zániku pracovních míst a kde budou vznikat nové profese? Jaké příležitosti a ohrožení to může znamenat? Dojde k významnějším proměnám některých profesí z hlediska kvalifikačních požadavků a obsahu práce?

A co se vám v loňském roce nejvíce povedlo?
Tým NOZV byl vyzván ke spolupráci s Nezávislou energetickou komisí pro posouzení energetických potřeb ČR, kterou vedl předseda Akademie věd prof. Pačes (tzv. Pačesova komise). Analýza zpracovaná NOZV byla zařazena jako jedna z kapitol zprávy připravené touto komisí. Detailnější posouzení kvalifikace pracovních sil v tomto sektoru je důležité, neboť je zřejmé, že v příštích letech bude působit řada trendů, které změní poptávku po profesích a kvalifikacích. Aby energetika mohla plnit úspěšně svou roli – zajistit plynulé a nepřerušené zásobování země elektřinou, plynem a teplem – musí mít kromě technologií, produkčních kapacit a infrastruktury pro dovoz a distribuci energie také dostatek pracovníků s potřebnou kvalifikací, vzděláním a zkušenostmi.

V energetice nelze slevit z vysokých požadavků na odborné znalosti, na schopnost porozumět a ovládat nové technologie výroby a přenosu energie. Budoucí rizika v energetice navíc zvyšují požadavky na schopnost vyvíjet nové technologie a aplikovat nové poznatky, na mezioborové znalosti a na schopnost rychle a správně reagovat v krizových situacích. Kvalita kapitoly zprávy, kterou připravil NVF, byla velmi kladně přijata.

To je jeden výsledek za celou řadu jiných v loňském roce.

Všimla jsem si projektu NVF s názvem Gender Budgeting. Problematika rozpočtování z hlediska rovnosti žen a mužů je v současnosti velmi aktuálním tématem pro mnoho firem a společností, stejně tak ve školství. Dá se v případě České republiky hovořit o velkých rozdílech mezi ženami a muži v tomto kontextu?
Projekt Gender Budgeting, který se týkal genderově vyrovnaných územních rozpočtů (měst a obcí) a na němž se podíleli partneři z dalších čtyř zemí, již skončil. Šlo o zajímavou analýzu, která potvrdila, že přestože je rovnost mužů a žen zakotvena v ústavách všech zemí EU, praktické zkušenosti s uplatňováním rovnosti mužů a žen jsou rozdílné. Celá problematika genderově vyrovnaných rozpočtů měst a obcí významně ovlivňuje zapojení žen do pracovního procesu. V České republice je poměrně vysoké, ale například v Itálii, která byla jedním ze zahraničních partnerů, je vstup žen na pracovní trh mnohem komplikovanější, a procento žen zapojených v pracovním procesu je mnohem nižší.

Dá se říci, že všichni souhlasí s tvrzením, že rozpočty měst a obcí by měly být genderově vyrovnané, ale v praxi tomu tak není. Je to úzce spojené s nižším zapojením žen v politice a v případě měst a obcí i s tím, že klíčové výbory, připravující rozpočty, jsou převážně obsazeny muži.

Rozhodující roli v aplikační praxi hraje postoj společnosti (a to bez rozdílu pohlaví), která genderovou problematiku dosud nevnímá jako prioritu. Zlomit tradiční pohled na postavení ženy a dosáhnout změny v přístupu k zaměstnané ženě a matce bude patrně jedním z nejnáročnějších úkolů a výzev, kterým musí celé společenství v budoucnu čelit, neboť s ohledem na demografický vývoj bude větší zaměstnanost žen nezbytná a bude třeba jim k tomu vytvořit podmínky.

I u nás na ČVUT pociťujeme nedostatek studentek a uchazeček o studium mezi středoškolačkami. Co vidíte jako příčinu tohoto nezájmu žen a dívek o vědu, výzkum a technické vzdělávání?
Podívejme se nejprve, jak vypadají počty studentek na vysokých školách: celkový podíl dívek na vysokých školách je 47 %. V přírodních vědách je jich 22 %, stejně jako v technických vědách. Je zajímavé, že například v lékařských oborech přitom dívky tvoří 78 % všech studentů. Také v ekonomických a zemědělských studijních oborech je kolem 56 % dívek. Když se podíváme, jak by podíly vypadaly, kdyby dívky studovaly v oborech podle toho, co by chtěly studovat, bylo by jich v přírodních vědách 57 %, na technických školách 29 %, v lékařských oborech 77 %.

Tato čísla vypovídají o mnohém. Podle zájmu by na technikách mohla být téměř třetina dívek, na přírodovědeckých fakultách by jich mohlo být dokonce přes polovinu. Hlavní problém zřejmě není v nezájmu, ale v náročnosti studia, specifických požadavcích technických a přírodovědeckých oborů a také vnímání budoucího pracovního uplatnění. Vysoké procento studentek medicíny v porovnání s přírodními vědami naznačuje, že ženy zvládnou objem studia medicíny s motivací být lékařkami, jen málo z nich se chce věnovat skutečné vědě, ale vysoké nároky na studium přírodních věd, které by měly ve značné míře vychovávat vědce a vědkyně, dívky nesplní, i když o ně mají zájem, anebo předem na vědeckou budoucnost rezignují. Možných vysvětlení je více, analýze tohoto problému ještě mnoho dlužíme! Jeden údaj je z tohoto hlediska také zajímavý – ženy u nás mají vysokou šanci studovat na vysoké škole, přechod dívek ze střední na vysokou školu je v ČR nejvyšší z celé Evropy. Pokud jde o počty žen ve vědě, tvoří kolem 33 %. Otázka zní, je-li to dost, nebo málo. Není to vyrovnaný podíl, nicméně vzhledem k tradičnímu modelu rodiny, který v naší společnosti stále převládá (mladá generace, kde očekáváme určitou změnu, zatím vstoupila do této statistiky jen malým podílem), je to více, než bychom čekali. Ale s ohledem na budoucí potřeby naší ekonomiky se otázce kvalifikace a pracovnímu uplatnění žen je třeba věnovat.

Nechystáte v budoucnu nějaký projekt na podporu zájmu žen a dívek o vědu a výzkum?
Ano, rádi bychom takovýto projekt připravili v rámci strukturálních fondů a komunitárních programů EU. V současné době jsme začali realizovat dva projekty zaměřené na předpovídání potřeb trhu práce z hlediska rovných příležitostí pro muže a ženy. Předpokládáme, že Evropská komise v letošním roce vypíše výzvy, do kterých se budeme moci přihlásit i s projektem na podporu zvyšování počtu žen ve vědě a výzkumu. V tomto ohledu vidíme prostor v Operačním programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost. Při jeho tvorbě se na oblast podpory technického a přírodovědného vzdělávání nezapomnělo.

Celý rozhovor naleznete na www.tecnicall.cz

FOTO Národní vzdělávací fond podporuje rozvoj lidských zdrojů, zaměstnatelnost, další vzdělávání a sociální integraci